
Medijski umori osebnosti

Andrej Aplenc

Ne ukloni se nobenemu ustrahovanju, da ne bi pisal kar najbolj svobodno o čemerkoli, kar je dovoljeno z zakoni tvoje države, ter ne dopusti, da bi ti jemali svobodo z izgovori o vljudnosti, delikatnosti ali spodobnosti. Ti izgovori so mnogokrat le druga imena za hipokrizijo, šikaniranje in strahopetstvo.

John Adams, 1765

Te besede pisca ameriške *Deklaracije neodvisnosti* so utemeljene v resničnosti tako danes, kot so bile pred več kot dvesto leti. Pravzaprav so dandanes utemeljene še bolj, vsaj v tistih državah, ki preživljajo mučni čas tranzicije iz enopartijskega socialistično-komunističnega sistema v demokracijo. Tranzicija je mučna ne samo zato, ker pomeni popolno spremembo v vrednostni matrici, temveč tudi zato, ker zahteva delitev oblasti med vse politične stranke. In to je jedro problema: stara politična elita tega noče. V Sloveniji je retencija stare politične elite 60 do 80 odstotkov, odvisno od področja dejavnosti. Tiskane medije obvladuje skoraj popolnoma. Posledica tega je, da je poročanje o političnih dogodkih enostransko, da je pod političnimi vplivi in da je večkrat zavajajoče, napačno ali pa tudi lažno. Medijsko poročanje obravnava prenovljene komunistične stranke nekritično, vedno pa je kritično, velikokrat celo skrajno kritično, do opozicije. Poleg tega pa smo priča, tako kot je bilo v navadi v prejšnjem, enopartijskem sistemu, nenehnim gonjam z medijskimi umori, ki so naperjene proti tistim vidnim političnem osebnostim, ki so na »napačni« politični strani.

Priča smo bili celo poskusu dejanskega umora novinarja Mira Petka. To je grozljiva zgodba o novinarju, katerega raziskovalno novinarstvo je zadelo ob politične in finančne strukture oblasti. Februarja 2001 so ga pretepli skoraj do smrti. Dogodek, da je v Sloveniji en novinar pretepen skoraj do smrti, je enakovreden temu, da bi bilo v Nemčiji tako

pretepenih štirideset novinarjev, v ZDA pa več kot sto. Odmevnost tega dogodka – da ne rečem ogorčenje pretresene javnosti – ni bilo v Sloveniji niti najmanj primerljivo s tem, kar bi se prav gotovo zgodilo ob enakovrednem dogodku v Nemčiji ali ZDA. Prav lahko sklepamo, da je ta poskus umora zbudil občutke strahu povsod, tudi med novinarji.

Kampanja medijskega umora vidnega opozicijskega politika Janeza Janše traja že vrsto let. Kot omenja Janez Jerovšek v svoji analizi, je bilo o Janši objavljenih več kot sto člankov. Neki članek omenja ime Janša štirinajstkrat in povezuje njegovo osebnost s triindvajsetimi negativnimi značajskimi lastnostmi, kar je dokumentirano v tej publikaciji. Takega pisanja ni mogoče najti v nobenem resnem časopisu na Zahodu, kaj šele na primer v *Die Zeit* ali *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

Naslednji primer medijskega umora zadeva vlado dr. Bajuka, ki je bila na oblasti od junija 2000 do volitev oktobra 2000. Osrednja značilnost Bajukove vlade je bila, da v nasprotju s prejšnjimi vladami v njeni koaliciji ni bilo prenovljenih komunističnih strank. Srditi medijski napadi na to vlado so vsebovali tudi ponižujoče insinuacije značajskih lastnosti posameznih oseb, povezanih z Bajukovo vlado. To je vsekakor vplivalo na javno mnenje in ankete so kazale upad Bajukove priljubljenosti. Primer je opisan v tej publikaciji in avtor Janez Jerovšek ironično pripominja, da je časopis *Delo* orkestriral medijsko kampanjo proti Bajuku, potem pa s svojo anketo meril uspešnost svojega početja.

Naslednji primer medijske kampanje so bili avnojski odloki. V tem primeru so mediji izrabili vprašanje zunanje politike, ki zadeva Avstrijo, in ga uporabili v ideološkopropagandni kampanji proti Bajukovi vladi pred volitvami leta 2000, kakor je opisano v tej publikaciji.

Bili smo tudi priča vrsti medijskih kampanj proti generalnemu direktorju policije Marku Pogorevcu, ki so bile očitno prirejene samo zato, ker se Pogorevc ne istoveti s prenovljenimi komunističnimi strankami. Bil naj bi kriminallec, ropar in vojni zločinec v slovenski osamosvojitveni vojni. Pa čeprav je tožilka Carla del Ponte izjavila, da slovenska vojska ni zagrešila nobenih vojnih zločinov. Na koncu se je pokazalo, da je Pogorevc popolnoma nedolžen. Zadnji poskus moralne diskreditacije Pogorevca je bila ovadba, da naj bi zagrešil poskus posilstva pred devetimi leti. Ovadbo je državni tožilec pred kratkim zavrgel. Tudi ta primer je opisan v tej publikaciji.

Tudi tisk v zahodnih demokracijah objavlja številne »afere«. Vendar je razlika med »afetami«, ali bolje, med javnimi obtožbami, da naj bi vidne javne osebnosti zagrešile moralno sporna ali kriminalna dejanja.

Razlika je v tem, da se nekatere pokažejo kot resnično utemeljene, nekatere pa ne. Razlika med Zahodom in Slovenijo je v tem, da na Zahodu začnejo »afere« profesionalni raziskovalni novinarji, ki imajo skoraj v vseh primerih prav, in poročajo o dejstvih, za katera se kasneje pokaže, da so resnična.

V Sloveniji skoraj vse »afere« dejansko niso »afere«, začenjajo pa se ne zaradi uspešnosti raziskovalnih novinarjev, temveč zaradi političnih interesov. Vprašanje je, kako je to mogoče, saj naj bi očitno imeli »svoboden tisk«.

V preteklih šestdesetih letih v Sloveniji ni bilo pluralnega tiska. Leta 1990 se je sesul socialistični sistem, politična elita prejšnjega sistema pa se je v času tranzicije preobrazila v uspešne kapitaliste. Medijski prostor se je spremenil nazaj v tisto, kar je bil pred letom 1990. To ideološko preobrazbo je z zahodnega stališča mogoče razložiti z lastniško strukturo medijev. V Sloveniji so tiskani mediji pod nadzorom skladov, katerih nadzorni odbori so bodisi pod nadzorom vlade ali pa, v primeru certifikacijskih skladov, prejšnje politične elite ali bank, te pa so spet pod nadzorom vlade in prejšnje politične elite. Tako je omogočen pretok političnega nadzora, ki teče prav s političnega vrha navzdol, do uredniških odborov tiskanih medijev. Ta nadzorna povezava ni transparentna, tako da bi bila vsem na očeh, temveč deluje na podlagi formalnega in neformalnega razumevanja. Redka javna predstava tega nevidnega političnega nadzora se je zgodila poleti leta 2000, ko je tovarna hladilnikov zaprosila vlado za državno finančno podporo in sočasno kupila na borzi blok delnic časopisa *Delo*. Že samo misel, da bi prosil vlado za državno finančno podporo in hkrati špekuliral na borzi, je za kateregakoli zahodnjaka nepredstavljiva. Vendar, razlog za te finančne akrobacije je bil strah prenovljene komunistične elite, da bi takratna Bajukova vlada prek Kapitalskega sklada pridobila odločilen del delnic časopisa *Delo* pod svojo inergenco. To bi lahko prineslo spremembe v uredniški politiki tega časopisa.

V tej publikaciji so razložena dejstva o slovenskem medijskem prostoru. Ta dejstva so analizirana in razloženo je, zakaj slovenski tiskani mediji niso pluralistični. Stvar bralca je, da sprejme navedena dejstva in dokaze, ali pa ne. Vendar bi svetoval tistim bralcem, ki bodo še vedno skeptični, da znova preberejo Andersenovo pravljiico o cesarjevih novih oblačilih.